

Franko OREB
Ivana Rendića 5
21000 SPLIT

UDK: 725.94
Stručni rad
Professional paper
Primljeno: 3. kolovoza 2021

KORČULA SLAVI KAČIĆA I GUNDULIĆA

SAŽETAK

U preporodnom 19. stoljeću, kada se hrvatski narod bori za svoj identitet, uvjerenje i neovisnost, podiže se niz spomenika u Dalmaciji i Banskoj Hrvatskoj velikanima pisane riječi (P. Preradoviću, fra Andriji Kačiću-Miošiću, Ivanu Gunduliću, Ljudevitu Gaju), koji su u svojim pjesmama i proznim djelima otkrivali spoznaje, budili svijest, isticali ponos na svoju kulturu i duhovnu baštinu.

Grad Korčula se pokazao dostojnim baštinikom i ponosnim štovateljem svojih značajnika, odlučivši podignuti spomenik svome domorocu pjesniku Petru Kanaveliću. Iako se ta plemenita zamisao nije ostvarila, ona svjedoči o gradu Korčuli kao o jednoj uljuđenoj cjelini, koja je brzo reagirala, stavljaajući se uz bok većih gradova. Autor u ovom radu, koristeći se povijesnim vrelima i napisima u ondašnjim novinama, opisuje društveno i duhovno ozračje korčulanske sredine u to vrijeme. Korčulanska općina i pojedinci novčano pomažu izradu spomenika fra A. Kačiću-Miošiću u Makarskoj i I. Gunduliću u Dubrovniku, rad hrvatskog kipara Ivana Rendića. Uspostavom brzih Lloydovih pruga duž Jadrana, Korčula se našla na tom plovidbenom putu od Splita do Dubrovnika, postavši idealnim mjestom za sabiralište i odlazak brojnih putnika za Makarsku i Dubrovnik na otkrivanje spomenika Kačiću i Gunduliću. Tih dana, pri kraju mjeseca kolovoza godine 1890., prigodom priprema za odlazak na otkrivanje spomenika Mačiću u Makarsku tri godine poslije, 1893., krajem mjeseca lipnja za odlazak u Dubrovnik na otkrivanje spomenika Gunduliću, grad živi u jednom posebnom nacionalnom zanosu, srdačno i s rodoljubnim

oduševljenjem dočekujući i ispraćajući brojne uzvanike i putnike iz Banske Hrvatske na proputovanju za Makarsku i Dubrovnik i na povratku sa slavlja. Ti dočeci, ispraćaji, susreti, odlasci na otkriće spomenika, prerasli su u jednu opću radost, oduševljenje, zanos i želju hrvatskog naroda za sjedinjenje Dalmacije s Banskom Hrvatskom, odnosno za teritorijalnim jezičnim i kulturnim jedinstvom hrvatskog naroda i hrvatskih zemalja.

KLJUČNE RIJEČI: *Makarska, spomenik fra A. Kačiću-Miošiću, Dubrovnik, spomenik I. Gunduliću*

Proslov

Ponosni na svoje znamenite književnike i pjesnike, koji su pisanom riječju budili osjećaje hrvatskog naroda o njegovoj samosvijesti, njegovom identitetu, mukotrpnosti ali i slavnoj prošlosti, u preporodnom XIX. stoljeću podiže se niz spomenika diljem Dalmacije i Banske Hrvatske: Petru Preradoviću, fra Andriji Kačiću Miošiću, Ivanu Gunduliću, Ljudevitu Gaju...

I grad Korčula, pokazao se dostojnim baštinikom i štovateljem svojih značajnika, te je odlučio podignuti spomenik najvećem korčulanskom pjesniku Petru Kanaveliću. Iako pokušaj nije uspio, on svjedoči o gradu Korčuli, kao sredini, koja je brzo reagirala, bolje rečeno, išla u korak s većim i razvijenijim gradovima.¹

Njihovim imenima obilježavaju se gradski trgovi i ulice, po njima se nazivaju novoosnovana prosvjetno-kulturna, pjevačka i glazbena društva, čitaonice. Ti spomenici su bili izraz poštovanja i ponosa hrvatskoga naroda spram svojim velikanima, jer kako kaže stara latinska poslovice: *Memoria clarorum virorum, etsi ipsi mortuus sunt, manebit*, Uspomena na slavne ljude, iako više nisu među živima, ostat će. Svojim pjesmama jačali su nacionalni duh naroda, budili mu nadu za ujedinjenjem i nezavisnošću.

Korčulani su zdušno i s ponosom, moralno i novčano podupirali brojne rodoljubne pothvate širom Dalmacije i Banske Hrvatske (utemeljenje visoko-obrazovnih i znanstvenih ustanova, Medicinskog fakulteta, Sveučilišta, Akademije znanosti, Galerije slika, Kninskog starinarskog društva i drugih), kao i podizanje spomenika hrvatskim velikanima: Kačiću u Makarskoj (1890.)

¹ Franko Oreb, Neostvarene želje Korčulana za podignućem spomenika pjesniku Petru Kanaveliću u gradu Korčuli u XIX. stoljeću, Dubrovnik n.s., VIII., 1-3, Zagreb 1997., 747-758.

i Zagrebu (1891.), Gaju u Krapini (1891.), Gunduliću u Dubrovniku (1893.), Preradoviću u Zagrebu (1895.) S posebnim ushićenjem i ponosom pozdravljali su otkrivanje tih spomenika prigodnim telegramima Korčulanskih općina, prosvjetno-kulturna društva, učiteljstvo, pojedinci.²

Ponos i poštovanje prema velikanima hrvatske pisane riječi, zanosno je izrazio hrvatski rodoljub, svećenik i pjesnik J. Hranilović u pjesmi posvetivši je mlađem naraštaju, povodom otkrivanja spomenika pjesniku Petru Preradoviću u Zagrebu 1895. godine ovim stihovima:

„Prolazeći kraj tog spomenika
Omladino željo naša živa,
Upri oči na tog bezsmrtnika,
Nek ti mladu glavu blagoslivlja,
Da ti nikad podla kukavština,
Uzvišenih ne otruje snova
Da procvate mila otačbina,
U vrlini značajnih sinova.”

1/ Korčulani na otkrivanju spomenika Kačiću u Makarskoj 1890. godine.

Godine 2020. navršila se 260. obljetnica smrti fra Andrije Kačića Miošića i 130. godišnjica da mu je podignut spomenik u Makarskoj. Uspomeni na te obljetnice, posvećujem ove retke.

Mogli bismo navesti niz primjera iz starije hrvatske književne baštine, koji svjedoče o autorima, koji svoja literarna djela različitog žanra i sadržaja posvećuju biskupima i drugim istaknutim crkvenim osobama moleći od njih pokroviteljstvo i zaštitu, ili su to pak zahvale što su novčano pomogli njihovo tiskanje.³

Tako je fra Andrija Kačić Miošić (1704.-1760.), prvo tiskano izdanje svoga „Razgovora ugodnog naroda slovinskoga” (Mleci, 1756.) posvetio Vicku Kosoviću iz Dobrote, korčulanskom biskupu od 1735.-1761.

² Narodni list (dalje NL.), 83, 17.X.1891. Telegram iz Korčule u povodu otkrića spomenika Ljudevitu Gaju u Krapini:

„Moja Općina učestvuje u današnjoj svečanosti kličući: „Slava dr. Gaju narodnom preporoditelju” Slavić-načelnik

„Svi učitelji Kotara korčulanskog, sakupljeni na godišnjoj skupštini, pridružuju se duhom današnjoj hrvatskoj svečanosti kličući gromovito iz dna duše preporoditelju i uskrstitelju knjige velikom Gaju Slava!”

³ Miljenko Foretić, Korčulanski biskupi u starijoj hrvatskoj književnosti 40-52.

Puni naslov glasi:

„Razgovor ugodni naroda slovinskoga u kome se prikazuje početak i svrha kralja slovinski, koji puno godišta vladaše svim slovinskim državama, s različitim pismam od kralja, bana i slovinski vitezova, izvađen iz različitih knjiga talijanski i složen u jezik slovinski po fra Andriji Kačiću Miošiću, štioocu jubilatoma, iz Brista, reda Male bratje sv. Frane, Države Pris. Otkupitelja u Dalmaciji.”

U podužoj Posveti pod naslovom:

„Prikazano Prisvitlomu i Prepoštovanomu Gospodinu Vicencu Kosoviću Biskupu”,

Kačić ponizno i s izvjesnom dozom strahopoštovanja, moli biskupa za njegovo pokroviteljstvo i zaštitu, naglašavajući biranim riječima i hvalospjevima njegovu učevnost, skromnost i zasluge za podizanje ugleda i dostojanstva korčulanske crkve i biskupije.

Kačićev „Razgovor...” je zbir epskih junačkih pjesama, spjevanih u desetercu, o srednjovjekovnoj prošlosti Južnih Slavena, o turskim osvajanjima i ratovima protiv Turaka.

Živeći u doba mletačke uprave u Dalmaciji i stalne opasnosti od turskih provala u naše krajeve i borbe s Turcima, kojima je Mletačka Republika postigla određene uspjehe, ustvrdivši mletačko-tursku granicu na sjever Plavno-Imotski (poznata kao Linea Mocenigo), čime je život primorskog stanovništva postao sigurniji, Kačić je smatrao, da je Mletačka Republika siguran dom slovinskog naroda, tj. da je istodobno moguće bit Slovinac i lojalni pripadnik Mletačke Republike.

Uostalom i prije Kačića, povijesna vrela bilježe jedan broj korčulanskih pjesnika, koji je sebe smatrao i nazivao „slovincima”, koji su pisali pjesme na narodnome, hrvatskom jeziku koji nazivaju „slovinskim”. I naš Kanavelić, iako je bio podanik Mletačke Republike, bio je zadojen sveslavenstvom, pak će i narodni jezik nazivati „slovinskim”. Zbog toga Kačića možemo smatrati pretečom ilirizma, odnosno preporoda, čije će djelo u preporodnom XIX. stoljeću prigrliti puk Dalmacije.⁴ „Razgovor ugodni...” je doživio brojna izdanja, postavši hrvatskim bestselerom doprijevši u sve hrvatske krajeve i na šire južnoslavensko područje.

Kačićev „Razgovor...” je bio poznat i omiljen i na našem Otoku, a širili su ga među puk korčulanski svećenici, većinom domaće krvi, koji su

⁴ Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga, Vinkovci 1999., priredio: Zoran Kravar

poznavali mentalitet, ćud i prosvjetno-kulturnu razinu svojih žitelja, jer su i sami potekli iz toga puka, među njima živjeli i djelovali. Neki su i sami (kao don N. Batistić i don F. Jeričević), nastojali u Kačićevoj tradiciji i pjesničkoj maniri prostog narodnog stiha (desetercu) i pisati za seoski puk opjevavši zgođe iz života svetaca, koje naš narod najradije sluša i pjeva (sv. Lucije, sv. Vida, sv. Katarine, i sv. Martina), priredivši ih i tiskajući ih kao zasebne knjige. Kačićev „Razgovor...” je prirastao srcu našem puku i ušao u krv našem narodu. U zimskim večerima, uz pucketanje drva na vatri u kominu, glava obitelji je običavao čitati ili pjevati na pamet pjesme iz Kačićeva „Razgovora...” o narodnim junacima i njihovoj borbi protiv Turaka. Preko toga štiva naš se puk napajao slobodarskim težnjama naroda i otporom protiv tuđina.⁵

Značajno je u ovoj prigodi spomenuti, da je Kačić u svome „Razgovoru...” posvetio jednu pjesmu o opsjedi grada Korčule od jednog dijela turske flote pod vodstvom Uluz Alija 1571. godine pod nazivom: „Pismo kako kralj Uluzali dođe s mnogo galija i ostalih od boja brodova pod grad Korčulu na 15. augusta iliti kolovoza 1571. i ne može ga osvojiti.”

Korčulani pod vodstvom arhiđakona Antuna Rozanovića, uspješno obraniše svoj Grad, pripisavši taj uspjeh Božjoj milosti, odnosno Majci Božjoj. U povijesnim vrelima se navodi da su i žene, odjevene na mušku i oboružane, sudjelovale u obrani, o tome pjeva i fra Andrija Kačić Miošić.

Spoznaja o čudesnoj obrani Grada od turske opsade 1571. godine bila je još živa u XIX. stoljeću imajući odjeka u pjesničkom izražavanju. Tako je u Matičinom „Viencu”, tiskana pjesma pod nazivom: „Junakinje Korčulanke” i pretiskana u zadarskom „Narodnom listu” br. 9 (1.II.1871.)

Pjesma je spjevana u povodu 300. obljetnice opsade, a spjevao ju je autor potpisan inicijalima I.T. Moguće da je autor ove pjesme Izak Tolentino, sudbeni pristav u Korčuli.

Jednako tako, svake godine se je na 15. kolovoza u Matici crkvi održavala zavjetna služba na spomen toga događaja. I danas se taj događaj obilježava, kada se u rano jutro na Velu Gospu 15. kolovoza služi sveta misa u maloj kapeli s Gospinom ikonom, koja se nalazi neposredno uz gradsku vijećnicu. Kapela je izgrađena 1934. godine povodom proslave 350. obljetnice junačke obrane Korčule od Ulazalija. Kada je pak „Matica dalmatinska” u Zadru 60-

⁵ Franko Oreb, Doprinos korčulanskih svećenika preporodnom pokretu u Dalmaciji. Uz 170. obljetnicu rođenja don Petra Franasovića i 60. obljetnicu smrti don Nikole-Nike Batistića, Crkva u svijetu 4, Split 1989. Franko Oreb, Don Nikola Batistić i Žrnovo njegova vremena, Godišnjak grada Korčule 8, Korčula 2003, 159-189.

ih godina XIX. stoljeća počela tiskati knjige na narodnom jeziku namijenjene dalmatinskom puku, među kojima i Kačićev „Razgovor ugodni...”, to je djelo postalo omiljeno korčulanskom puku i imalo veliki broj pretplatnika.

Pomoć pri izradi spomenika

Na sjednici Korčulanskog općinskog vijeća održanoj dana 6. mjeseca ožujka, godine 1885., raspravljalo se o novčanoj potpori za izradu i podizanje spomenika fra Andriji Kačiću Miošiću u Makarskoj. Zaključeno je, da se iz općinske blagajne odobri 100 fiorina za tu namjenu.⁶ Mornari s otoka Korčule (iz Blata, Vele Luke, Smokvice, i Korčule) na ratnim brodovima „Navara” i „Helgoland” prikupili su i dali 160 fiorina za spomenik Kačiću u Makarskoj.⁷

Pripreme za odlazak u Makarsku

S približavanjem dana otkrića spomenika fra Andriji Kačiću Miošiću u Makarskoj, na Korčuli su užurbano priprema organizirani odlazak Korčulana na slavlje. Osnovan je Organizacijski odbor od najuglednijih ljudi u Gradu. Kako se uspostavom brzih Lloydovih pruga duž Jadrana već od 80-ih godina Korčula našla na tom plovidbenom putu od Splita do Dubrovnika, ona je bila idealan punkt za sabiralište i odlazak brojnih izletnika u Makarsku. U dalmatinskom novinskom tisku objavljuju se članci i proglašavaju pozivajući puk Dalmacije da nazoči u što većem broju otkrivanju spomenika Kačiću u Makarskoj, rad poznatog hrvatskog kipara Ivana Rendića, planiranom za 20. kolovoza.

Proglas je uputila i Korčulanska općina. Tih dana, pri koncu mjeseca kolovoza 1890. godine rodoljubna Korčula vrvi od nacionalnog zanosa. Grad je urešen hrvatskim trobojnicama, a iz ostalih mjesta s Otoka i susjednog Pelješca pristižu uzvanici i izletnici s hrvatskim barjacima. Korčulani srdačno i s rodoljubnim oduševljenjem očekuju i ispraćaju brojne uzvanike i izletnike iz južnih krajeva na proputovanju do Makarske i na povratku sa slavlja.

Iz Dubrovnika pristaje u Korčulu parobrod „Dubrovnik” s dubrovačkim izletnicima i dubrovačkom glazbom.

⁶ Arhiv općine Korčula (dalje AOK), Zapisnik Općinskog vijeća 6.III.1885. Dnevni red: Točka 7.-Novčana potpora za podizanje spomenika fra Andriji Kačiću Miošiću.

⁷ NL., 22,16.III.1887.

Iz Korčule se u brod „Dubrovnik” ukrcao društvo od 33 osobe, dok je jedan broj otplovio Lloydovim i drugim brodovima, koji su se pridružili. Korčulanska Građanska glazba, uz mnoštvo naroda na obali ispraćala je izletnike. Pri ukrcanju, Dubrovčani pozdravljaju Korčulane, koji im uzvraćaju. Dostojno je i pravedno spomenuti imena onih, koji su otplovili put Makarske. Od Korčulana bijahu: gradonačelnik kap. Frano Slavić, Rafo Arneri bilježnik, Roko Arneri doktorand, don Jure Depolo-Beor župnik, Stijepo Boski učitelj, Nikola Ivančević učitelj, Antun Rusković, Grgur Cviličević, Frano i Nikola Ivančević Stjepanov, Frano Ivančević Jurov, Santo Tedeski, Juro Glumac, Ivan Buratović svi trgovci, Dinko Foretić, Ivan Depolo i Mate Botica posjednici.

Iz Blata: don Ivan Šeman župnik, don Marko Tabain župnik, Franjo Dužević učitelj, Niko Baničević đak, Nikola Samuelli-Kačić i Nikola Marinović, posjednici.⁸

Tako je bilo i pri dočeku prekovalebitskih Hrvata, koji su dan prije, putujući brodom „Sibil”, pristigli u Korčulu. Iz broda se iskrcala lijepa kita prekovalebitskih Hrvata, koji su došli u Dalmaciju radi Kačićeva slavlja. Na obali braću Hrvate dočeka mnoštvo naroda i odličan skup domoljuba: gradonačelnik kap. F. Slavić, zastupnik Zaffron, bilježnik Arneri, Lujo Pjerotić predstavnik Pjevačkog društva „Sveta Cecilija”, ravnatelj Čitaonice Boski. Pošto izmijeniše bratske pozdrave upute se u „Slavjansku čitaonicu”, odakle, nakon kratkog odmora, pođoše u sobe za konak, koje su im dragovoljno ponudile pojedine korčulanske obitelji. Navečer su razgledali Grad, a poslije se sakupili u Čitaonici. Napitnicu je održao časni Folnegović. Uzvanici kliču: „Živila braća Hrvati”, „Živila Hrvatska”. Ispred Čitaonice, u čast izletnicima svirala je „Građanska glazba”. Poslije je uslijedila svečana večera za vrijeme koje je goste i uzvanike uveseljavalo svirkom rodoljubnih koračnica i skladbi Tamburaški zbor Pjevačkog društva „Sv. Ceclija”.

Na svečanoj večeri od Korčulana su bili: gradonačelnik kap. F. Slavić, bilježnik R. Arneri, zastupnik Zaffron, posjednik Giunio, učitelj Tomašić, Trgovac Rusković, općinski prisjednik Dimitar Ivančević, doktorand Roko Arneri. Jure Deželić započne Napitnicom. Njemu odvratil bilježnik Arneri. Redale su se zdravice prekovalebitskih Hrvata: Fran pl. Folnegovića zastupnika u Hrvatskome saboru, Augustina Harambašića, književnika Eugena Kumičića narodnog zastupnika i odbornika Matice Hrvatske. Folnegoviću odvratil Zaffron.

⁸ NL., 70,10.IX.1890.

Sutra ujutro gosti u Gradu posjete župni dvor i katedralu, običu starine i posjete Muzej i druge ustanove. Na 9 sati se ukrcaju na parobrod ispraćeni od mnoštva svijeta uz poklike: „Živili Hrvati”, dok je Korčulanska građanska glazba svirala vesele koračnice i rodoljubne skladbe.

Podizanje spomenika Kačiću u Makarskoj, izazvalo je posebnu radost, oduševljenje, nacionalni zanos i ponos kod stanovništva otoka Korčule, što će se odraziti ne samo u odlasku uglednog izaslanstva s Otoka u Makarsku, nego i u brojnim pismenim iskazima-telegramima podrške tom događaju. Za ovu prigodu izdvajamo:

„Sveukupno pučanstvo ove Općine, koje se je uvijek divilo neumrlom velikanu, putem svoje predstavnice duševno se pridružuje sutrašnjoj slavi”

Obćina korčulanska: Načelnik Slavić.

„Sutrašnjem narodnom slavlju oduševljeno pridružuje se „Narodna Slavjanska čitaonica”. „Hrvatskom veselju sutrašnjeg uznositog slavlja duševno se pridružuje „Korčulansko pjevačko društvo Sv. Cecilija”

Predsjednik: Pjerotić

Jednog od najjuhićenijih i najuznositijih telegrama uputio je mladi liječnik, tada na službi u Blatu dr. Blaž Arneri:

„Veseli se vilo hrvatskog pjesništva. Ti koja si zaogrnila plaštem starca Milovana, pjevala svome narodu milozvučne pjesme, ti si i danas uskrsnula, a svak ti se divi” Slava spomeni Andrije Kačića! Živjeli poticatelji slavnog spomenika.“⁹

Spomenimo još i učitelja pjesnika i književnika Petra Kuničića (rođen u Dolu kod Starog Grada na otoku Hvaru 1862. god., umro u Splitu 1940. god.), autora knjiga: „Mjesec dana pješke. Putopis od Korčule do Cetinja”, Zadar 1897., „Hrvati na Ledenom moru. Putovanje po sjeveru s hrvatskim mornarima”, Zagreb 1893., „Viški boj”, Zagreb 1892.) i brojnih prigodničarskih

⁹ NL., 69,6.IX., 71,13.IX.1890.

i lirskih pjesama, koji je kao učitelj službovao u Blatu od 1895.-1901. godine.¹⁰ U zbirci pjesama „Uspomene“, Zagreb 1896., koju je posvetio svojim kćerkama Zlatici i Nataliji, objavio je pjesmu pod nazivom: „Hrvatskom narodu, kada je i podigao spomenik Andriji Kačiću-Miošiću, Makarska 26.kolovoza 1890.“¹¹

„Budiš se narode, zora je cikla zlatnim danima,
tvojima, a ti, iza mučeničkog sna,
izričeš imena junaka slavnih.
Trublja zlatna zaori narodno uskrснуće,
a, ti da dižeš mramorni spomenik,
najprije Milovanu svojemu.
Raduj se, narode mučenički stari,
raduj se slavlju kostiju,
sinova svojih.

Godinu dana poslije Makarske 1891. podignut je spomenik Kačiću i u Zagrebu. I opet su Korčulani telegramima iskazivali svoje oduševljenje, nacionalni zanos i želju za slogom i ujedinjenjem Dalmacije s Banskom Hrvatskom.

„Ova občina čestita i pridružuje se današnjem
otkriću spomenika starcu Milovanu, hrvatskom
pjesniku, kličući iz dubine srca:
Živila prekovelebitska braća!“

Slavić-Načelnik

„Današnjoj općoj hrvatskoj slavi pridružuje se
ovdašnja Čitaonica kličući: Neka Bog i narodna
sloga usreći i ujedini čim prije raskomadnu
domovinu Hrvatsku.“

Narodna Slavjanska čitaonica.¹²

¹⁰ Franko Oreb, Prosvjetno-kulturni rad učitelja Petra Kuničića u Blatu na otoku Korčuli, Hrvatska obzorja IV,3, Split 1998., 703-723.

¹¹ Petar Kuničić, Uspomene, Zagreb 1896.
Vama djeco moja Zlatice i Natalijo.
Najljepše nade zlatnih sanja mojih i majke
vaše, e da kad vam raspupča cvijet uma i srca
i po skromnim stihovima ovim upoznadete da je
otac vaš ljubio plemenitost, mrzio zločin.

¹² NL., 76,23.IX.1891.

Odlazak Korčulana u Dubrovnik na otkrivanje spomenika pjesniku Ivanu Gunduliću

Na sjednici Općinskog vijeća Dubrovnika od 9. ožujka 1880. godine donesena je odluka o podizanju spomenika najpoznatijem dubrovačkom pjesniku Ivanu Gunduliću (1589.-1638.). Izabran je Odbor koji se ima starati da mu godine 1888. bude u Dubrovniku podignut spomenik. U Odbor su izabrane ugledne i učene osobe onoga doba:

Pero Budmani (1835.-1914.) potomak stare dubrovačke građanske obitelji, jezikoslovac, urednik velikog Akademijinog rječnik, profesor na Dubrovačkoj gimnaziji, grof Medo Pucić, potomak stare dubrovačke patricijske obitelji, kan. Vodopić vit. Mato, Luko prof. Zore (1846.-1900.) klasični filolog i slavista, zastupnik u Dalmatinskom saboru i Bečkom carevinskom vijeću, urednik „Slovinca“, dopisni član Jugoslavenske akademije u Zagrebu i Srpske akademije u Beogradu, profesor na Dubrovačkoj gimnaziji, dr. Ivan August Kaznačić (1817.-1883.) doktor liječništva, profesor na Gimnaziji i Pomorskoj školi (predavao Higijenu), savjetnik za Pučke škole i Kotarskog školskog vijeća, upravitelj Građanske bolnice, čuvar dubrovačkih starina i dopisnik Bečkog odbora za čuvanje starina, urednik „Zore Dalmatinske“. Istraživao je u Arhivu i Biblioteci Male Braće u Dubrovniku građu za našu povijest. U tršćanskim listovima; „La favilla“, „Il tempo“ i „Letture di famiglia“ objavljivao članke o našoj prošlosti.¹³

Nije bez razloga određena 1888. godina za otkrivanje spomenika Gunduliću. Naime, te godine se navršavala 250. obljetnica njegova rođenja, pak se ta obljetnica htjela obilježiti otkrivanjem pjesnikova spomenika.

Koliko su Korčulani bili velikodušni u želji da pomognu svaki rodoljubni pothvat, pa bilo to i na štetu nekih svojih planova, želja i ostvarenja, pokazuje i primjer podizanja spomenika Kačiću i Gunduliću. Naime, već smo spomenuli da je Korčulansko općinsko vijeće već 1881. godine donijelo Odluku o podizanju spomenika korčulanskom pjesniku Petru Kanaveliću. U tu svrhu je osnovan Centralni odbor u gradu Korčuli na čelu s Rafom Arneriem i pododbori širom Dalmacije i Banske Hrvatske sa zadatkom da prikupljaju novčana sredstva za izradu spomenika.

¹³ Slovinac, III.,6,16.III.1880,117., Slovinac, IV.,10,16.V.1881., Slovinac V.,36,21.XII.1882., Slovinac,VI., 21.II.1883.. Slovinac, VI.,11,11.IV.1883., Slovinac, 1878.

No, kako se u međuvremenu obznanila zamisao o podizanju spomenika Kačiću u Makarskoj i Gunduliću u Dubrovniku i osnovan Odbor za prikupljanje novčanih sredstava, Korčulanska općina i Odbor za podizanje spomenika Kanaveliću odustaju od prikupljanja novčane pomoći za Kanavelićev spomenik u Korčuli s obrazloženjem, da se neprejudicira sabiranje priloga za spomenik Kačiću i Gunduliću. Osim toga, korčulansko općinsko vijeće donijelo je Odluku o novčanoj pomoći u iznosu od 100 fiorina za Kačićev i 60 fiorina za Gundulićev spomenik, a novčanu potporu su davali i pojedinci.¹⁴

Iako je bilo planirano podignuti spomenik Gunduliću za njegovu 250. obljetnicu smrti, proći će punih 5 godina, pak će tek 1893. godine biti postavljen i otkriven spomenik Gunduliću u Dubrovniku.

Spomenik Gunduliću je rad kipara Ivana Rendića, koji ga je prikazao u odjeći trgovca u otmjenoj pozi s 4 plitka reljefa, izrađena po nadahnuću i tumačenju Gundulićeva „Osmana” od prof. Luka Zore.

Pripreme na Korčuli

Tri godine poslije velikog slavlja prigodom otkrića Kačićeva spomenika u Makarskoj, Dalmacija je ponovo u velikom zanosu očekivanja otkrića spomenika pjesniku Ivanu Gunduliću u Dubrovniku.

U cijeloj Dalmaciji se vrše velike pripreme za odlazak u Dubrovnik. U narodu vlada opće rodoljubno oduševljenje i slavlje. U novinama se tiskaju brojni napisi, povijesni prikazi o obitelji Gundulić, prigodni soneti i sastavci.

U onodobnom dalmatinskom tisku se najavljuje da će se nastojanjem Rafa Arneria organizirati odlazak u Dubrovnik na svečanost otkrića spomenika Gunduliću, Rismondovim parobrodom „Biokovo”. Osim stanovnika s Otoka, bit će ih i iz Pelješca, računa se oko 150 ljudi. Korčulanska općina će poslati svoju Glazbu, a možda će ići i „Moreška”.

Otkrivanje spomenika je predviđeno za 25. lipnja. U onodobnom novinskom tisku objavljen je i Program svečanosti na kojoj će sudjelovati i „Korčulanska občinska glazba” i svirati pred stanom gradonačelnika koračnicu „Oj Banovci”.¹⁵

¹⁴ Katolička Dalmacija, god. XXII., Zadar 13.IV.1891. Slovinac, V.,7,1.III.1882.,111.

¹⁵ Crkvena Hrvatska, III.,25,25.VI.1893. (dalje CH).

Odlasci u Dubrovnik

U nedjelju 25. lipnja oko 250 izletnika iz Makarske, otoka Korčule i poluotoka Pelješca, praćeni Makarskom i Korčulanskom glazbom, otputovalo je parobrodom „Isei” put Dubrovnik na proslavu Gundulića. Višani pak s parobrodom „Arciduca Ferdinando Massimilian” prolaze mimo Korčulu na putu za Dubrovnik. S palube kliču: „Živila hrvatska Korčula!”, a Korčulani odvrću: „Živili viški Hrvati!”, dok Korčulanska glazba svira s obale, a viška glazba odvrća s palube broda. Prekovelebitski Hrvati su parobrodom „Austria” na putovanju prema Dubrovniku, ploveći mimo Korčulu bili pozdravljeni s obale i zidina Grada.¹⁶

Svečani dočeci u Gružu – Slavlje u Gradu

Izletnike je u Gruškoj luci srdačno i s oduševljenjem dočeka veliki broj Dubrovčana s Glazbom svirajući vesele koračnice, na što su odvrćale glazbe s brodova. Potom se mnoštvo, razvivši hrvatske trobojnice, uputilo u Grad gdje je održana glavna svečanost.

„Slava Gunduliću!”

Pod tim naslovom, zadarski „Narodni list” donosi iscrpan i dojmljiv opis slavlja. Toga dana, prema izvješću onodobnog tiska, u Dubrovniku se sakupilo preko 5000 posjetitelja iz cijele Dalmacije i Banske Hrvatske. U svečanoj povorci od Stolne crkve do trga gdje je postavljen spomenik Gunduliću, brojna izaslanstva općina i društava iz Dalmacije i Banske Hrvatske polagali su vijence na Gundulićev spomenik. Lovorove vijence sa živim poljskim cvijećem s korčulanskih polja obavijene sa svilenim vrpčama i hrvatskim trobojnicama položili su: Korčulanska občina, Občina Blato, „Narodna Slavjanska čitaonica” – Korčula. Na svilenom vrpci s lijeve strane vijenca pisalo je: „Neumrlom Gunduliću!”, a s desne je bila hrvatska trobojnica.

Korčulanska občinska glazba je sudjelovala u svečanoj povorci od Stolnice do trga na kojem se nalazio spomenik Gunduliću i ukazana joj je čast da svira podoknice pred stanom dubrovačkog gradonačelnika dr. Petra Čingrije.¹⁷

¹⁶ NL., 55.,12.VII.1893.

¹⁷ CH.,III.,26,1.VII.1893.
NL.,51.,28.VI.1893.

I u ovoj prigodi, ponovo je učitelj pjesnik i književnik Petar Kuničić svojom poemom naslovljenu: „Hrvatskom narodu prigodom podignuća spomenika Dživu Fran Gunduliću”, želio u hrvatskom narodu potaknuti, razbuktati osjećaje ponosa i štovanja spram svojim značajnicima. Taj je spjev bio tiskan u svečanom broju „Vienca”. Također je bio tiskan i u Dubrovniku u ime „Hrvatske omladine”, te izložen po gradskim plakatima Dubrovnika.

Otkrića spomenika Kačiću i Gunduliću u Dalmaciji, prerasli su u jednu opću radost, oduševljenje, zanos, ponos i želju hrvatskoga naroda za sjedinjenjem Dalmacije s Banskom hrvatskom, odnosno za teritorijalnim, jezičnim i kulturnim jedinstvom hrvatskog naroda i hrvatskih zemalja. Tako je bilo i na povratku sa slavlja iz Dubrovnika.

Izletnicima iz Banske Hrvatske, među kojima su se nalazile i istaknute osobe iz društvenog i kulturnog života: F. Rački, T. Smičiklas, dr. Milan Amruš, Šime Ljubić, koji su se s brodom zaustavili na jedan sat u Korčuli priređen je srdačan doček s izrazima oduševljenja i rodoljublja. Iako je bilo jutro i radni dan obala je bila puna naroda, koji srdačno pozdravlja izletnike na brodu, dok je „Korčulanska općinska glazba” svirala vesele koračnice i druge rodoljubne skladbe.¹⁸

Korčulani nisu zaboravili pomoć u 20 zbornih glazbenih skladbi, koje im je poslalo „Hrvatsko pjevačko društvo Kolo” iz Zagreba, prigodom osnivanja „Korčulanskog pjevačkog društva Sveta Cecilija” 1883. godine, uputivši im pri tomu srdačne čestitke sa željom da se „u Korčulane ugledaju i ostali dalmatinski gradovi, da bi se u svakome većem mjestu ustrojila hrvatska pjevačka društva, jer su ona najbolje sredstvo da se narodna svijest budna uzdrži.” Kada su dočuli da se na brodu s izletnicima na povratku iz Dubrovnika s Gundulićeva slavlja nalaze članovi „Hrvatskog pjevačkog društva Kolo” iz Zagreba, prilikom pristajanja broda u korčulčanskoj luci, priredili su im srdačan doček. Na korčulanskoj rivi se okupilo mnoštvo naroda s Općinskim upraviteljstvom i glazbom. Kada su se na palubi broda pojavili članovi Pjevačkog društva „Kolo” pozdravljajući Korčulane, ovi im s obale uzvraćše pljeskom i uzvicima „Živila braća Hrvati”, „Živila Hrvatska!”, dok je Glazba svirala vesele koračnice i druge rodoljubne skladbe.¹⁹

¹⁸ NL.,53.,5.VII.1893.

¹⁹ NL.,58.,22.VII.1893.

KORČULA CELEBRATES KAČIĆ AND GUNDULIĆ

ABSTRACT

In the revivalist 19th century, when the Croatian people fought for their identity, beliefs and independence, several monuments were erected in Dalmatia and Banska Hrvatska to the great writers (P. Preradović, Fra Andrija Kačić-Miošić, Ivan Gundulić, Ljudevit Gaj), who in their poems and prose work revealed new insights, awoke consciousness and emphasised pride in their culture and spiritual heritage.

The town of Korčula proved to be a worthy heir and a proud admirer of its dignitaries, deciding to erect a monument to its native poet Petar Kanavelić. Although this noble idea was not carried out, it testifies to the town of Korčula as a civilised entity, which reacted quickly, putting itself alongside larger towns. Using historical sources and articles in the local newspapers, the author describes the social and spiritual atmosphere in Korčula at that time. The Municipality of Korčula and individuals financially helped to build monuments to Fra A. Kačić-Miošić in Makarska and I. Gundulić in Dubrovnik. The author of both monuments was the Croatian sculptor Ivan Rendić. With the establishment of Lloyd's high-speed railways along the Adriatic, Korčula found itself on the waterway from Split to Dubrovnik, becoming an ideal gathering place for numerous travellers to Makarska and Dubrovnik to unveil monuments to Kačić and Gundulić. At the end of August 1890, on the occasion of preparations for the unveiling of the monument to Kačić in Makarska and three years later, at the end of June 1893 for the unveiling of the monument to Gundulić, the town displayed exceptional patriotic enthusiasm, welcoming and seeing off numerous guests and travellers from Banska Hrvatska on their way to Makarska and Dubrovnik and on their way back from the celebrations. These receptions, farewells, meetings, departures to the unveiling of the monument grew into a general joy, exuberance, enthusiasm and desire of the Croatian people for the unification of Dalmatia with Banska Hrvatska, that is, for the territorial, linguistic and cultural unity of the Croatian people and Croatian lands.

KEY WORDS: *Makarska, monument to Fra A. Kačić-Miošić, Dubrovnik, monument to Ivan Gundulić*